

Luboš Švec

Oponentský posudek rigorózní práce Mgr. Ivana Malého *Česko-lotyšské vztahy v letech 1900-1945*, České Budějovice, Jihočeská univerzita 2008, 186 s. .

Rigorózní práce Ivana Malého si klade za úkol vysledovat genezi a vývoj českého zájmu o lotyšskou kulturu, Lotyšsko a jejich stát od konce 19. století až do druhé světové války. Takovéto zadání práce je poměrně široké a předpokládá rozsáhlý, časově náročný výzkum a jazykovou přípravu, tak aby bylo možné konfrontovat nejen české, ale lotyšské zdroje. Náročnosti studia musí odpovídat i zázemí a průprava. Jde o tři rozdílná období, lišící se charakterem pramenné základny i kvantitou informací (do první světové války, meziválečné období, období německé, popřípadě sovětské okupace po ztrátě lotyšské samostatnosti) spojená v tomto případě lotyšskými motivy.

V první části se autor zabývá vývojem české baltistiky (původní studie L. Řeháček). Je-li hlavním tématem „lotyšský sen“, úvodní pasáže o české baltistice se selekcí některých osobností, které se podílely na jejím formování, mají své zdůvodnění, ačkoliv prioritním zájmem českých vědců byla lituanistika, nikoli lettonistika. Není však patrné, jaké vazby poutaly k lotyšskému prostředí např. L. Geitlera, a proč autor považoval za nutné zveřejnit v práci již publikované úryvky jeho korespondence z cesty po Litvě. Jestliže Geitler studoval na pražské a vídeňské univerzitě, nemohl vzejít z prostředí jeho seminářů, jak je uvedeno na s. 16. Geitler byl v době Schleicherova působení na pražské univerzitě v první polovině padesátých let 19. století dítětem (nar. 1847). I. Malý poněkud přeceňuje českou národní motivaci L. Geitlera a jeho úsilí o zpřístupnění litevského jazyka a reálií z českých knih (s. 24). Jeho hlavní lituanistickou publikací je totiž výběr litevských literárních památek *Litauische Studien*, Prag 1875. Autor se mohl více zaměřit na Josefa Zubatého a jeho lettonistické odborné i popularizační dílo.

Těžiště rigorózní práce spočívá v druhé části věnované meziválečnému období. Podrobně popisuje činnost Československo-lotyšské společnosti a osvětluje i některé dosud nepublikované souvislosti jejího působení. Na ni navazuje podkapitola nazvaná *Miscellanea Lettonica*. Nehledě na poněkud bagatelizující název patří ke stěžejním, protože autor rozebírá, jaké publikace vytvářely lotyšský obraz v české společnosti. Rekonstruuje způsob vnímání a filozofii vztahu – připomenutí si zaslouží zvl. Finkovy působivé pasáže.

Škoda, že při zadávání tématu práce nebylo přihlédnuto k tomu, že jde o téma, které je z větší části v naší odborné literatuře zpracované – česko-lotyšským literárním a kulturním vztahům se systematicky a dlouhodobě věnuje Pavel Štoll z FF UK, který navázal na dílo prof. Radegasta Parolka. K meziválečným politickým a hospodářským vztahům, ale i kulturní problematice v tomto kontextu publikoval řadu prací autor oponentského posudku. Postoji meziválečné československé diplomacie k Lotyšsku se dále např. věnoval historik J. Dejmek. Autor práce se snažil na tuto základnu navázat, doplnit ji a obohatit. Je patrné, že podnikl v našich ústředních i regionálních archivech pracný výzkum, na jehož základě mohl vysvětlit souvislosti prvního beletristického překladu z lotyštiny A. Koudelkou v roce 1910, motivaci a vazby dalších osob, které spoluformovaly česko-lotyšské kulturní vztahy (F. Šmíd, H. Entner, P. Fink, A. V. Červín, A. Chaloupka, P. Fink). Zvláštní připomenutí zaslouží, že I. Malý objevil autorství překladu dramatu nejvýznamnějšího lotyšského básníka J. Rainise Josef a jeho bratři a osvětlil jeho souvislosti, dále pak okolnosti vydání *Virzovy* poemy *U Strauménū*). Bohužel chybí analýza periodického tisku, s nímž autor rovněž pracoval, ohlasu divadelních her, koncertů, literárních děl mezi českou veřejností. Jejich rozbor a klasifikace jsou přitom podstatným prvkem rekonstrukce formování obrazu druhého ve veřejnosti.

Práce měla být průběžně konzultována, aby bylo možné se vyvarovat řady nepřesností a směřovat práci tak, aby neopakovala již známá a publikovaná fakta. V odkazovém aparátu tato skutečnost není vždy respektována. Řada formulací totiž vzbuzuje dojem, že se v mnoha

případech jedná o nově zjištěné poznatky. Na práci je patrný chvat při dokončování; vytknout lze nepřesný přepis lotyšských jmen a drobné gramatické chyby a překlepy (které lze ovšem opravit při korektuře) – namátkou:.. podstatná a přídavná jména se začínajícími velkými písmeny: (s. 10 – správně lotyšské místo Lotyšské, s. 13 lotyštinu a ne Lotyštinu, 14 lithuanista místo Lithuanista, s. 16. správně Heyduk, s. 24 správně baltistika místo balistika, s.29, pozn. 49 odkaz na můj článek Hudebník v diplomacii není na místě, protože se zabývá česko-litevskými a česko-estonskými, nikoli vztahy s Lotyšskem, s. 28 správně Jukums Vācietis, Reinholds Bērziņš, s.35, pozn. 55 nejživějších, s. 37 Krastse místo Kraste, s.56 správně Poruks a ne Pokurs, s.87 Josef místo Alois V. Červín, s. 98 rudá armáda, s. 99 pozn. 187 je poněkud zmatená, s.168 Klindera místo Klinera, ze závěrečného seznamu literatury vypadla zásadní Štollova práce Pět století...(autor však na ní odkazuje v textu – s. 89, pozn.167).

Práce je koncipována jako přehled kulturních vztahů, reflexe; zachycení způsobu, jak byla lotyšská kultura a realie vnímána a chápána v české veřejnosti. Práce si vytkla interdisciplinární přístup, ale nesleduje všechny roviny rovnoměrně, ale asi by bylo přehnané chtít na rigorózní práci rovnoměrné důsledné dodržení všech rovin syntetického zpracování. Poněkud neústrojně k ní byly do textu začleněny politické zprávy československého vyslanectví v Rize z let 1934-1939, které českou veřejnost stěží mohly ovlivňovat. Tyto zprávy (s. 101-163), které jsou bez kritického komentáře, měly být zařazeny jako příloha, nikoli být integrovány do textu, kde působí jako textová vycpávka. Výhrady lze vznést i k závěrečnému seznamu překladů lotyšských knih do češtiny - obsahuje řadu prací, vydaných až po roce druhé světové válce, které jsou vzhledem k chronologickému vymezení práce nadbytečné.

Ve stručném závěru autor konstatuje oprávněně určitou „nadstandardnost“ česko-lotyšských vztahů, kterou je však třeba vnímat v kontextu vztahů s menšími nesousedními kulturami, které se navzájem objevovaly díky iniciativě nevelkých skupin vědců, profesních zájemců i laických nadšenců. Doporučoval bych však uvést závěrečné autorovy teze do relace s etniky a kulturami, jejichž parametry odpovídaly více lotyšské společnosti než jím zmíněný portugalský příklad. Další líčení lotyšského vývoje po roce 1945 a miscellanea česko-lotyšských styků v závěru jsou mimo téma. Nemají ani oporu v předchozím textu a lze je chápat jako dovětek, ale nikoli shrnující text.

Práce je psána čtivým způsobem, ukázky korespondence i literárních textů zpravidla vhodně doplňují odborný text. Při hodnocení práce je třeba vzít v úvahu i obtížné podmínky vzniku práce a náročnost archivního výzkumu. Výše uvedené výhrady jsou kritickým impulsem pro zkvalitnění práce, budou-li její části po úpravě publikovány. Práce může být odrazovým můstkem pro další badatelskou činnost. Lze ji připustit k obhajobě a je na autorovi, aby se vyjádřil ke kritice a obhájil svůj postup.

Praha, 13. prosince 2008

Doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.